

הארץ

בשקט־בשקט, הימין הקים תנועת נוער ערבית. פה חשדנו

מאחורי "עתידנא", תנועת נוער ערבית־ציונית, עומדים אנשי ימין עמוק
עם חזון מרחיק לכת: לחולל שינוי עומק בחברה הערבית, שיוביל לעליית
זרם ערבי־ימני

הילו גלזר ונדן אבו לבן

30 ביוני 2023



תקציר הכתבה ב-98 מילים +

על פניו, זו נראית כמו יוזמה נפלאה: קבוצה של מנהיגים ערבים ויהודים חוברים יחד כדי להקים תנועה חדשה בחברה הערבית שחותרת לשילוב של צעירים ערבים בחברה הישראלית, כשותפים שווים זכויות. הם מייסדים תנועת נוער, מחלקים מלגות לסטודנטים, לוקחים נערים ונערות לטיולים וסיורים, מספקים סדנאות וקורסים, פועלים לשלב צעירים מוכשרים בהיי־טק ומכשירים מנהיגות צעירה. קוראים להם "עתידנא", ולפי אתר הבית שלהם בשפה הערבית, מדובר ב"קואליציה של אנשי חינוך ומנהיגים ערבים אזרחי ישראל, יחד עם שותפים יהודים".

מיהם אותם שותפים יהודים? ובכן, התשובה מופיעה באתר — אבל רק בגרסתו בעברית. שם ההגדרה מנוסחת קצת אחרת: "עתידנא היא קואליציית אנשי חינוך ויזמים חברתיים, ערבים אזרחי ישראל יחד עם יהודים מהמחנה הלאומי־ציוני בישראל". קואליציה בין החברה הערבית לבין המחנה הלאומי הציוני? זה כבר ניסוח שעשוי להרים גבות. אפשר לנחש מדוע הוא הושמט מהגרסה בערבית.

אלא שגם הניסוח הזה מגלה טפח ומכסה טפחיים. כי האנשים שעומדים מאחורי עתידנא אינם אנשי שמאל ציוני, וגם לא אנשי מרכז. מדובר באנשי ימין עמוק. השר לשוויון חברתי עמיחי שיקלי — האיש שקרא בעבר להעביר את תושבי ואדי עארה, טייבה, כפר קאסם ובאקה אל־גרבייה לרשות הפלסטינית — היה ממייסדי התנועה וגילם תפקיד מרכזי בגיבוש החזון שלה. היו"ר הוא אזל אשל, תושב ההתנחלות כפר אדומים, אבי פרויקט המכינות הקדם־צבאיות ודמות בעלת השפעה אסטרטגית על הימין הישראלי. בין היתר, הוא האיש שאחראי לשידוך הפוליטי בין בנט לאילת שקד, שעומד מאחורי הקמת ארגון השומר החדש ומאחורי ביקורי תלמידים במערת המכפלה. המנכ"ל המשותף של עתידנא הוא עמית דרי, ממייסדי ארגון מילואימניקים בחזית שפעל נגד ארגוני שמאל והוביל את המתקפה נגד שוברים שתיקה. כותב התוכן הוא חנן עמיאור, עיתונאי ימני ותומך טרנספר בעל רקורד עשיר של

התבטאויות בוטות כלפי ערבים ("האומה הברברית ביותר בעולם"). דמות מפתח נוספת היא יפעת סלע, יו"ר אמונה, תנועת האישה הדתית־לאומית, וגם בתו של נתן אשל, יועצו הקרוב של בנימין נתניהו.

כשמבינים מיהן הדמויות שמובילות את התנועה, ייתכן שקל יותר לנחש לאן היא מכוונת. וכך, בשקט־בשקט, בעבודת שטח סבלנית ובמימון תורמים יהודים־אמריקאים, קמה תנועת נוער ערבית־ציונית ששואפת לחולל שינוי עומק בחברה הערבית. התנועה מקדמת ערכים ציוניים בנוסח הימין, מוציאה משלחות למחנות ההשמדה בפולין ובאופן בלתי־מוצהר גם חותרת לגיוס ערבים לצה"ל. עבורם, זוהי ריצה למרחקים ארוכים, שמטרתה להעמיד דור חדש של ערבים ציונים. "ערבים טובים".

ועד ראשי הרשויות הערביות מבין מה עומד על הפרק ונלחם בתנועה. אלא ש-15 יישובים ערביים, מהצפון ועד הנגב, כבר פתחו את דלתם בפניה. ואפשר להבין אותם: אנשי התנועה מביאים איתם הרבה כסף, כולל מלגות נדיבות וטיולים מסובסדים. קשה לעמוד בפיתוי, בטח ובטח כשמדובר ביישובים חלשים.

כעת נדמה שמגיע רגע מכריע שבו תוכל התנועה להתחבר לעטיני השלטון — ולהתעצם בהשפעתה ובתקציבה. שיקלי, השר לשוויון חברתי, שמשרדו חולש על תקציב של מיליארדים שמיועדים לחברה הערבית, שואף להסיט תקציבים מארגונים חברתיים שפועלים כיום למען צעירים ערבים, שאותם הוא מכנה "מסיתים" ו"בדלנים", לטובת גופים כמו עתידנא.

שיקלי לא רק מדבר. למוסף הארץ נודע כי בשבועות אחרונים נדונו במשרד לשוויון חברתי הצעות ראשוניות לשינוי קווי המתאר של מכרזים, למשל דרך הגדרת תנאי סף כמו "עידוד שירות לאומי", "קידום ערכים ציוניים" ו"קיום מסעות לפולין" — כמה מאפיינים שייחודיים לעתידנא. לפי שעה, הצעות אלו נבלמו בייעוץ המשפטי של המשרד.

ייתכן שאנחנו ברגע מפתח. אם נתעורר בעוד כמה שנים ונגלה שתנועת נוער ציונית־ימנית פורחת בחברה הערבית ודוחקת אט־אט את התנועות הוותיקות, לא נוכל להגיד שלא ידענו. לא צריך להרחיק לכת כדי לזהות את החזון לטווח הרחוק: התגשמות החלום של נתניהו וחבריו בימין העמוק: התהוות של זרם ערבי־ימני משמעותי בחברה הישראלית.

למעשה, בעתידנא מודים בכך בעצמם. "בטווח הארוך, אנחנו מקווים שהתנועה החברתית תהפוך לתנועה פוליטית ותהיה חלק מהקואליציה וחלק מהממשלה", אמרה ד"ר דליה פדילה, מנכ"לית שותפה בתנועה, בראיון ל"ג'רוזלם פוסט". מקור בעתידנא שעזב את התנועה בטריקת דלת התרשם כי המטרות ממוקדות יותר. "הדיבור היה על מפלגה יהודית־ערבית שתנתק מהשטח את המנהיגים הקיימים של הציבור הערבי בכנסת", אמר המקור, "מפלגה שתחליש את השמאל".

"ניכר מאמץ בימין שמטרתו האסטרטגית היא שינוי עומק אידיאולוגי בקרב הציבור הערבי בישראל, תוך נישול אזרחים ובני נוער מזהותם ומההיסטוריה הלאומית שלהם", אומר רן כהן, מנכ"ל הבלוק

הדמוקרטי, שעוקב בחודשים האחרונים אחר פעילות עתידנא. "פרויקט עתידנא הוא נדבך מתוחכם במאמץ זה. מתחת לפני השטח ותוך הצנעת האג'נדה שעומדת בבסיס המהלך, עתידנא פועלת לעיצוב זהות חדשה בקרב אזרחי ישראל הערבים — זהות שתענה לפנטזיה של דמות הערבי שהימין מייחל לו ותכין את השטח לשיתוף פעולה אלקטורלי בין קואליציית ימין ברוח נתניהו לבין הערבים".

סוד המשיכה של עתידנא טמון בפעילויות האטרקטיביות והמסובסדות שהיא מציעה לבני נוער. לפני כמה חודשים הפיצה התנועה פלייר שמציע לצעירים להצטרף לטיול של שלושה ימים באילת (כולל נסיעות, לינה, טיולים ואטרקציות מובילות) במחיר זעום: 300 שקל לחברי עתידנא ו-320 שקל למצטרפים חדשים. בעוד כשבועיים תקיים עתידנא סמינר הדרכה בן שלושה ימים לתלמידי כיתות ח'–ט' ביערות הכרמל. העלות: 200 שקל בלבד.

"די מהר ראינו כמה כוח יש להם למשוך אליהם בני נוער", אומר נידאל בשארה, שפעל למנוע את כניסת התנועה לבית הספר בתרשיחא. בשארה, ששימש יו"ר ועד ההורים בבית הספר, מספר כי "הם פונים לילדים ממשפחות במצב סוציו־אקונומי נמוך. אומרים להם: 'בואו תהיו חלק מפעילות חברתית ובתמורה תקבלו מלגת לימודים'".

בשארה מבהיר כי אין לו דבר נגד פעילי עתידנא בתרשיחא ובוודאי שלא נגד ההורים ששולחים את ילדיהם בפעילות. "חלקם חברים שלי", הוא אומר, "אבל אני לא בטוח שהם יודעים מה זו עתידנא ומי האנשים שמובילים אותה. יש אצלנו מחסור בפעילויות לבני נוער, ועתידנא נכנסת לוואקום. לילדים שהולכים לשם אין מודעות פוליטית. הם מגיעים לשם מתמימות".

"עתידנא נכנסת לתוך חלל ריק כי לנוער אצלנו אין כמעט אפשרויות פנאי", מוסיף ג'מאל טיון, תושב שעב שבגליל התחתון. "אפילו בן דוד שלי רצה להירשם אליהם, ואנחנו בכלל במפלגה הקומוניסטית. הוא ראה שהם מציעים כל מיני פעילויות וטיולים וזה משך אותו".

ואכן, הצעות כאלה מהוות איום על ארגוני נוער שפעילים היום בחברה האזרחית. "אנחנו לא יכולים להתחרות עם מה שעתידנא מציעים למנהלי מחלקות נוער ברשויות: טיולים לאילת, מלגות לסטודנטים, סיורים, תקנים ברשות", מספר גורם באחד הארגונים. "אבל העניין הוא הרבה מעבר לכסף. עתידנא מגיעה עם תשתית פוליטית שכוללת קשרים רבים וחזקים לשלטון".

התנועה משקיעה לא מעט משאבים גם בפנייה לצעירים שכבר סיימו תיכון. היא מפעילה תוכנית הכשרה והשמה של עובדים בהיי־טק, ומציעה מלגות לסטודנטים לתואר ראשון. המלגות כוללות 5,000 שקל לכיסוי שכר הלימוד השנתי, ובתמורה, הסטודנטים מתבקשים להשתתף בסמינרים באזרחות ומתנסים בעבודה התנדבותית.

ש' בת ה-24, שמתגוררת בצפון, נחשפה לפעילות דרך פרסום ברשת. "חברה הראתה לי קורס שלהם להכשרה מקצועית בתחום ההיי־טק והחלטנו להירשם ביחד", היא מספרת. "קיבלתי בחינם קורס שבשוק הפרטי עולה משהו כמו 25 אלף שקל, בתמורה ל-50 שעות התנדבות איפה שאני רוצה. אני בחרתי להתנדב עם ילדים בגיל יסודי".

ש' מספרת כי השיעור הראשון נפתח בדבריו של יועץ אסטרטגי מוכר בחברה הערבית, מבכירי עתידנא. "הוא סיפר על האג'נדה של העמותה ודיבר הרבה על קידום החזון הציוני. אני וחברה שלי הסתכלנו אחת על השנייה המומות. זה די הצחיק אותנו. בגילנו כבר אי־אפשר לעשות לנו שטיפת מוח. אבל אני מאמינה שעל הדור הצעיר אפשר להשפיע יותר".

כאמור, עתידנא גם מוציאה משלחות לפולין, ואלה זכו לסיקור אוהד מצד עיתונאים כמו בן דרור ימיני ("ידיעות אחרונות") ולילך סיגן ("מעריב"). אולם חלק מבני הנוער שסיפרו בגלוי על חוויותיהם ממחנות ההשמדה שילמו על כך מחיר. בשל איומים שהופנו כלפיהם, בעיקר ברשתות, עיבתה עתידנא את האבטחה במשלחת האחרונה. למסע האחרון בפולין צירפה עתידנא משלחת של 17 אנשי ציבור בחברה הערבית, לרבות חמישה ראשי רשויות ומנהלי בתי ספר.

ראשי עתידנא משקיעים מאמצים רבים בקירוב גורמי מפתח בפוליטיקה המקומית, וכפי שקשה לצעירים ובני נוער לסרב להצעות המפתות, כך גם לרשויות המקומיות. "הם הגיעו אלינו מאוד מוכנים", מספר איש מחלקת חינוך במועצה מקומית בצפון. "הם ידעו מראש מה החוסרים שלנו ושלפו נתונים שאפילו לרשות קשה להשיג".

השליטה בפרטים תורגמה להצעה. "בתחום החינוך הבלתי־פורמלי ברשות יש אצלנו אדם אחד בחצי משרה", מספר המקור. "עתידנא הציעו תמיכה כספית שתאפשר לנו להקים יחידת נוער שלמה בעירייה. ביחס למועצה כמו שלנו, מדובר בסכומים אסטרונומיים, מאות אלפי שקלים. זו היתה הצעה שמאוד קשה לסרב לה". אף־על־פי־כן, לבסוף החליטה הרשות שלא לצרף את עתידנא, בעיקר בשל לחץ פוליטי.

הדילמה הזאת עומדת לפתחן של רשויות נוספות. למעשה, הסוגיה מפצלת את החברה הערבית — בין ישובים שעטים על הזדמנות לשדרוג ההיצע הדל של השירותים החברתיים לנוער, אל מול יישובים שסוגרים את דלתם בפניה מתוך תפיסה כי מדובר בתנועה שמבקשת להטמיע בצעירים ערכים זרים.

בוועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי בישראל הבחינו בהתבססות התנועה כבר במאי 2020. "הם היו פרוסים אז בשבעה יישובים וכבר אז היתה חשדנות בסיסית כלפיהם", אומר דאוד עפאן, נציג רע"ם בוועדת המעקב. הסוגיה נידונה בישיבה של הוועדה, והמסקנות היו חריפות. "ועדת המעקב מזהירה מפני הניסיונות של עמותת עתידנא ללכוד בני נוער ערבים", נכתב בהודעה שהופצה מטעמם לאחר מכן. "מתברר כי עתידנא מבקשת לחדור לציבור הערבי הצעיר באמצעות הפרחת סיסמאות כמו 'פיתוח מנהיגות' ו'תמיכה בסטודנטים' ולמעשה באה לבסס ולהנציח תפיסה של עליונות יהודית".

ראשי רשויות רבים מוצאים את עצמם מהלכים על חבל דק, והמקרה של טמרה מדגים זאת היטב. תנאי הפתיחה של עתידנא שם היו מעולים משום שמנהל תנועת הנוער שלה דאז, מוחמד שוקו אבו־אלהיג'א, היה בעברו מנהל מחלקת הנוער בעירייה. אלא שלא כולם התלהבו מהרעיון להקים סניף של התנועה בעיר. "התחלנו לבדוק מי עומד מאחורי היוזמה", מספר נידאל עותמאן, סגן ראש העיר. "התברר שהמוטיבציה העיקרית שלהם היא לא לפעול לשוויון והשתלבות הערבים בחברה, אלא שהם פועלים לשינוי מהותי במרכיבי הזהות שלנו". העירייה סירבה, אולם לבסוף הצליח אבו־אלהיג'א לשכנע את אחד ממנהלי בתי הספר להקצות לה מקום בשטחו.

אבו־אלהיג'א, אגב, המשמש היום מנהל מטה החברה הערבית ביש עתיד, עזב לבסוף את עתידנא בנסיבות שעליהן סירב להרחיב. "כל חיי פעלתי למען קידום החינוך הבלתי־פורמלי של הנוער והצעירים בחברה הערבית, מתוך אמונה עמוקה בשותפות שתיטיב עם כלל האזרחים", מסר למוסף הארץ. "שותפות ערבית־יהודית חייבת לחזק את זכויות המיעוט בתוך מדינת הרוב, ולא להפוך את המיעוט לנתינים במדינה קיצונית. חובת ההוכחה היא על כל יהודי שתומך בממשלה הנוכחית".

ב-2018, הרבה לפני שעתידנא הכתה שורש, התכנסו מנהיגיה כדי לנסח חזון. מיקום המפגש — מכינת תבור למנהיגות ציונית — יכול כשלעצמו ללמד הרבה על מטרות התנועה עוד לפני שנכתבה אות אחת בהצהרת הכוונות. ואמנם, כשהתעורר דיון בשאלה האם לשלב במסמך היסוד הכרה ב"זהות הפלסטינית" של הערבים בישראל, הרעיון ירד מהפרק כלעומת שבא. למעשה, היו אלה דווקא מובילי היוזמה מהצד הערבי שפסלו זאת על הסף. התנגדותם היתה טבעית למדי. לפחות ארבעה ממייסדי עתידנא הערבים היו פעילים בליכוד או הביעו תמיכה במפלגות ימין אחרות.

אולם לכנס במכינת תבור היתה משמעות הרבה מעבר לטקסית. שיקלי, מייסד המכינה, היה אז פעיל מרכזי בעתידנא. זמן קצר לאחר מכן שובץ ברשימתו של נפתלי בנט. ביוני 2021 קמה ממשלת השינוי שהתבססה על שותפות בין מפלגות ציוניות המזוהות עם המחנה הלאומי למפלגה ערבית הדוגלת בהשתלבות (רע"ם) — חיבור שתנועה כמו עתידנא אמורה לברך עליו. אלא שכזכור, היה זה דווקא שיקלי שמיד פעל לסכלו. בקרב אנשי עתידנא הערבים היה מי שחוזה זאת כבגידה.

"שיקלי, מי שכתב איתי יחד את החזון להקמת שותפות יהודית־ערבית, אמור היה להיות הראשון שתומך בממשלה כזאת", אמר אחד מהם שהעדיף לא להזדהות. "בפעם הראשונה בהיסטוריה מפלגה ערבית נכנסת לקואליציה, ועוד תחת ראש ממשלה מהימין. מה יותר מזה? הגשמנו את החזון".

ההמשך ידוע: בגלל המרד של שיקלי, הממשלה התקשתה לתפקד וימיה היו קצרים. שיקלי קיבל בתמורה שריון בליכוד ואחרי הבחירות מונה לשר לשוויון חברתי. הרשות לפיתוח כלכלי של החברה הערבית, גוף שחולש על תקציב של מיליארדים, נמצאת היום בשליטתו.

ככלל, שיקלי ממשיך לקדם את רוב הפרויקטים שיזמה הממשלה הקודמת, אך מנסה להטמיע בהם שינויים שיבטאו את תפיסת עולמו. הנפגע העיקרי צפוי להיות אג'יק, ארגון ערבי־יהודי שפועל להצמיח מנהיגות בקרב צעירי החברה הערבית ומוביל כמה מתוכניות הדגל של המשרד. אלא ששיקלי, ששם לו למטרה לגדוע כל ביטוי של סנטימנט לאומי מחודד, משקיע מאמצים לייבשו.

בימי השרה הקודמת מירב כהן (יש עתיד), נפגשו עמה אנשי עתידנא והפצירו בה שלא להתקשר עם אג'יק בביצוע אחת התוכניות שיזמה כהן למען צעירי החברה הערבית. לפי מקורות שנכחו בפגישה, הם תיארו את אג'יק כארגון שחותר תחת הלגיטימיות של מדינת ישראל וככזה שמסית ל אלימות. כהן ביקשה הוכחות, אך החומרים שסיפקה עתידנא היו דלים, והסתכמו בהתבטאות פרו־פלסטינית של בתו של אחד מחברי הוועד המנהל באג'יק. כהן ואנשיה תפסו את המידע כבלתי־רלוונטי.

לאחרונה התעבה "תיק אג'יק" במשרד לשוויון חברתי. במשרד טוענים כי לפי מידע שברשותם, "הארגון מקדם באופן שיטתי אינדוקטרינציה לאומנית פלסטינית כדוגמת ציון אירועי יום האדמה ויום הנכבה, איור דגלי אש"ף או צפייה מודרכת בסרט 'ג'נין ג'נין' של מוחמד בכרי". למוסף הארץ נודע כי ה"ראיות" שנאספו כוללות חניך באג'יק שתועד מניף דגל פלסטין בהפגנה ופירוט שמות של עובדים בארגון שעשו לייק לפוסט של יו"ר בל"ד סמי אבו־שחאדה. באג'יק בחרו שלא להתראיין לכתבה מחשש שיבולע להם ומסרו כי "הארגון מקדם עשייה חיובית משותפת בין יהודים לערבים וכן מסייע בשילוב צעירים ערבים באקדמיה, בתעסוקה איכותית ובחברה הישראלית בכלל. כל ניסיון לצייר את הארגון בדרך אחרת חוטא לאמת וגובל בלשון הרע".

גם ארגונים חברתיים אחרים חוששים להתבטא נגד התנועה בפומבי. "אנחנו חייבים ללכת על ביצים", אומר בכיר באחד הארגונים הללו, "יש להם לוביסט שהוא שר בממשלה".

לאחרונה ספגה עתידנא מפלה צורבת, כשמשרד החינוך החליט שלא להכיר בה כתנועת נוער, משום שלא עמדה בתנאי הסף לכך. מקור שמעורה בפרטים אמר כי "גם פוליטיקאים ניסו להתערב לטובתם, אבל בשורה התחתונה הם לא הוכרו". לא במקרה השקיעה עתידנא מאמצים כבירים בניסיון לצלוח את המשוכה הזאת. להצטרפות למועדון המצומצם של תנועות הנוער יש משמעות תקציבית משמעותית, שמתבטאת בקבלת תמיכות נדיבות מהמדינה.

בינתיים עתידנא נסמכת על תרומות. מחזור הפעילות שלה כמעט שילש עצמו תוך שנתיים (ב-2020 עמד תקציב העמותה על 2.7 מיליון שקל וב-2022 עלה ל-7.8 מיליון שקל). חלקו הארי של הכסף מגיע מקרן אמריקאית בשם PEF (Israel Endowment Funds), שאוספת תרומות מנדבנים ומפזרת אותן בין עמותות בלי לחשוף את זהות התורם. קרן שוסטרמן, שידועה בתמיכתה במיזמים ליברליים, נתנה לעתידנא מענק חד־פעמי בסך 700 אלף שקל בתקופת הקורונה.

עתידנא מציגה מודל הנהגה דו־ראשי, יהודי וערבי, כשהמנכ"לים השותפים הם עמית דרי וד"ר דליה פדילה, אשת חינוך ויזמית שהקימה מכללה להנדסה בבאקה אל־גרבייה וכן רשת ללימודי אנגלית.

פדילה, שהחלה את דרכה כמורה בתיכון בטירה והפכה לאשת עסקים מצליחה, היא דמות אהודה ומוערכת בחברה הערבית ובכלל. בין שאר פעילויותיה, היא משמשת חברת ועד מנהל בעמותת יד ביד שמפעילה בתי ספר דו־לשוניים.

לצד כישוריה, בהצבתה בראש עתידנא גם מגולם רוח תדמיתי רב, המעניק לתנועה ארשת של מכובדות וממלכתיות. בטקס הענקת עיטור הנשיא לפדילה, שיבח הרצוג את פועלה בעתידנא ותיאר אותה כתנועה ש"מקדמת חזון של חברה משותפת, כבוד וערכות הדדית בין יהודים וערבים לבניין דור העתיד של מדינת ישראל". למילים כאלו, שנאמרות מפי נשיא המדינה, יש ערך רב במיתוגה של עתידנא כתנועה כלל־ישראלית, שאינה מזוהה בהכרח עם מחנה פוליטי.

אלא שהיתה זו דווקא פדילה שנתנה ביטוי לזיקה של הארגון לימין. "מה שמייחד את עתידנא הוא שהקואליציה היא בין מנהיגים ערבים ומנהיגים יהודים מהמרכז־ימין של הפוליטיקה הישראלית", אמרה בראיון ל"ג'רוזלם פוסט". גם דרי התראיין לכתבה, וציין כי הוא שואף לשבור את התפיסה השגויה כי שותפות יהודית־ערבית היא במהותה שמאלית. פדילה הגדילה ואמרה כי תנועת הנוער החדשה עשויה לשמש תשתית למפלגה, שתוכל לשבת בעתיד בממשלה.

עתידנא גם מבקשת להשפיע על סדר היום הציבורי ולהשמיע קול בסוגיות פוליטיות. בספטמבר 2021, על רקע בריחת האסירים מכלא גלבוע, שאל אשל בקבוצה: "האם יש לעתידנא אומץ לב לפרסם מאמר שטוב שרוצחים נתפסים והלוואי שגם כל מפגיני הטרור והאלימות בחברה שלנו יעמדו מאחורי סורג ובריח?". למחרת פורסם ב"ידיעות אחרונות" מאמר בחתימתם של פדילה ומנכ"ל תנועת הנוער טוני נאסר תחת הכותרת "מגיע לנו חוק וסדר". הכותבים הביעו "תסכול ואכזבה נוכח הכיוון שהכתיבו הרשתות החברתיות והמנהיגות הפוליטית הערבית". עתידנא גם קוראת בעקביות להכניס את שב"כ לחברה הערבית כדי להילחם בפשיעה הגואה – סוגיה טעונה מאין כמוה. כבר לפני כמעט שנתיים פרסמו פדילה ונאסר טור ב"ישראל היום" שבו קבעו כי "הערבים רוצים משילות". גם במקרה הזה ביקשו למקם עצמם כתמונת ראי ל"רוח הנושבת מהמנהיגות הפוליטית הערבית ומגורמים קיצוניים".

בשלב מקדמי של העבודה על הכתבה יצרנו קשר עם אנשי עתידנא. הצענו לראיין את ראשיה ולהצטרף לפעילויות כדי ללמוד על אופייה באופן בלתי־אמצעי. בעתידנא דחו זאת על הסף והזהירו שמא נפרסם "קונספירציות", שיזהו את התנועה עם מחנה פוליטי כזה או אחר.

אולם תכתובות פנימיות של אנשי עתידנא שהגיעו לידי מוסף הארץ מציבות סימן שאלה סביב הטענה לניטרליות, לפחות ככל שזה נוגע לעמדותיו של היו"ר אשל. על רקע גל שריפות ברחבי הארץ, ציטט אשל שיר של חיים חפר שממנו עולה כי הוא מייחס אותן להצתות מכוונות של ערביי ישראל. "מי ששורף את היער שר 'בילאדי בילאדי' ושירי אדמה ודור, אך את הארץ שהיהודים צבעו בירוק, הוא צובע באש ושחור", כתב אשל.

כשפעיל אחר ביקש לגנות את איתמר בן גביר והפיץ עצומה שקוראת להדיחו מהכנסת, אשל הדף אותו וכתב: "לפני שנדיח אותו נדיח את חברי הכנסת במפלגות האנטי־ישראליות". אחד מאנשי עתידנא הערבים שעזב מאז, מתאר את ההתכתבות האגבית הזאת כקו שבר. "זו הנקודה שבה הבנתי שזה ממש לא ימין ממלכתי. מי שמגן על בן גביר מבחינתי עבר כל גבול. לא יכולתי לשתף עם זה יותר פעולה. אנשים שמדברים ככה לא יכולים להיות שותפים שלי".

והוא לא היחיד שמצא עצמו בחוץ. בשנת ההקמה היו הערבים כמעט מחצית מהמייסדים (חמישה מתוך 11 חברי ועד מנהל). אלא שלפי דיווחי התנועה לרשם העמותות, נכון ל-2022, נותרו רק ארבעה חברי ועד מנהל, ומתוכם, רק חבר ערבי אחד — סמי אלקרינאוי, יזם נדל"ן ותיירות שנחשב לאחד מעשירי החברה הבדואית. אלקרינאוי גר במצפה רמון ומקורב לראש המועצה רוני מרום. בעבר סיפר כי גדל במשפחה תומכת ליכוד אך גם תרם כסף למועמד בפריימריז של מפלגת העבודה.

שלא כמו אלקרינאוי בעל הכיסים העמוקים והגישה למוקדי הכוח, פעילים חברתיים ואנשי חינוך מהחברה הערבית שהצטרפו לעתידנא נשרו לאורך הדרך. אחד מהם הסכים לשוחח עם מוסף הארץ רק אחרי שהובטח לו כי זהותו תישמר חסויה. "אני מפחד מהם, הם עכשיו השלטון", הסביר. הפעיל לשעבר חש פגוע. "ארז (אשל) ועמית (דרי) פנו אליי, הציגו את הפרויקט כמזה שפועל לשלב יהודים וערבים. זו נראתה לי כמו מטרה ראויה אז הצטרפתי עם עוד חבורה של פעילים ערבים. בפועל השתמשו בנו וזרקו אותנו. צילמו אותנו כדי שיהיה עם מה ללכת לתורמים, להראות להם שיש פה כאילו שותפות, ואז בעטו אותנו".

מה פירוש בעטו?

"ניתקו קשר".

לדברי הפעיל, הוא ממילא פיתח ניכור כלפי עתידנא זמן קצר אחרי שהצטרף ליוזמה. "היה פער גדול בין החזון שהציגו לנו לבין המציאות. במפגשים הראשונים היינו שבעה־שמונה ערבים אבל לא היה באמת דיון רציני ברעיונות שלנו. מרחו אותנו. לא טובת הערבים עמדה לנגד העיניים שלהם אלא רק טובת עצמם. כשהתחלתי לקרוא את הדפים שהם הוציאו התברר לי שאלו אנשי ימין מובהק".

לא יכולת לעלות על זה קודם?

"אתה צודק. אני מאשים את עצמי. עשיתי טעות והם ניצלו אותי".

איש חינוך, שנפלט גם הוא מעתידנא כשנתיים לאחר ההקמה, מתאר תחושות דומות. "בהתחלה היה לי אמון במה שנעשה שם, אני הרי גם פועל למען השתלבות של ערביי ישראל", הוא מספר. "ארז אשל הוא שפנה אליי. אמר לי: 'בוא דבר עם הימין, הימין הוא הרוב'. אמרתי — אין לי בעיה לא עם הימין ולא עם השמאל, העיקר שנפעל לשילוב הצעירים שלנו. אמר לי, 'אנחנו על זה'. התחלנו לשבת ובמקביל

הם גייסו כספים. פילנתרופים יהודים־אמריקאים התעניינו. אבל תוך כדי, גיליתי שדברים לא הולכים לפי מה שתיארו לי".

הגורם מתאר ויכוחים רבים עם שיקלי ופעילים יהודים נוספים. "אמרו לי: 'אם ערבי כמוך ייקח עכשיו את דגל ישראל ויעמוד איתו בצומת שפרעם, היהודים יהיו קשובים אליך, ירצו לשמוע מה יש לך להגיד'. אני מסכים שאנחנו צריכים להיות היום ישראלים גאים, אבל לא על חשבון גאווה בשורשים הפלסטיניים שלנו. אם אומרים לי, 'תשנן ותדקלם שאתה חי במדינה יהודית ודמוקרטית ותשכח מהשורשים הפלסטיניים שלך' — אז אני לא שם. לכן באיזשהו שלב אמרתי: זהו, אני עוזב".

פעיל נוסף שעזב את התנועה אומר כי "כשניסחנו את החזון של עתידנא דיברנו על שותפות יהודית־ערבית, אבל ככל שעבר הזמן התברר לי שזה קולוניאליזם, לא שותפות".

אפילו ראים פלאח, יזם חברתי בחברה הבדואית ששירת בצה"ל, התמודד לכנסת מטעם מפלגתו של גל הירש ופועל למען גיוס לצבא, לא מצא את עצמו בעתידנא, אף שהוא מדגיש כי הפרידה היתה ברוח טובה. "בוא נגיד שהרגשתי שהרצון ליצור חיבור למחנה הימין היה יותר חזק מאשר הרצון לפעול באופן כן לשילוב כל האזרחים הערבים", הוא אומר.

לפי אתר האינטרנט של עתידנא היא אמנם פועלת ל"השתלבות מלאה ומוצלחת של הערבים בחברה הישראלית" — מטרה שספק אם יש מי שיתנגד לה. אולם ראוי לשאול כיצד נראית אותה "השתלבות מלאה" נוסח עתידנא.

במפגש בחיפה שהתקיים בימיה הראשונים של התנועה בהשתתפות בכירה, פרס אשל את החזון שלו לגבי עתידנא. לדברי מקורות, הוא תיאר אותה כתנועה "ציונית ערבית" וציין כי מטרתו היא להקים תנועת נוער שתפעל לגיוס נוער ערבי לצה"ל במסגרת "יחידות עילית ערביות".

במרץ האחרון, קיים שיקלי מפגש ראשון עם ועד ראשי הרשויות הערביות בשפרעם. הוא סיפר על עברו בעתידנא והילל אותה כתנועה שפועלת לשילוב החברה הערבית. אמיר באשארט מוועד ראשי הרשויות, שנכח בכנס, מציין כי "כששיקלי דיבר על שותפות הוא לא התכוון לשוויון אלא לשוויון בנטל ורמז לגיוס צעירים מהחברה הערבית".

שיקלי אומר את הדברים בפה מלא. בתגובה שמסר לכתבה זו אמר שיקלי כי הוא "מאמין כי שילוב בשירות אזרחי או צבאי יעמיק את החיבור של צעירים ערבים למדינת ישראל והוא בהחלט רואה ערך בעידוד המגמה".

באתר הקודם של עתידנא, שכיום אינו זמין ברשת, שיבצה עתידנא את לוגו צה"ל תחת העמוד "השותפים שלנו" (מדובר צה"ל נמסר כי לא ידוע להם על שיתוף פעולה עם הארגון). בפרסומים עדכניים של עתידנא אין כל אזכור לשילוב ערבים בצבא.

"עתידנא מדברת על פיתוח מנהיגות בחברה הערבית ובעצם מעצבת מנהיגות לפי הממדים של הימין",
אומר דאוד עפאן מוועדת המעקב.

רע"ם, המפלגה שלך, מזוהה עם חתירה להשתלבות בחברה הישראלית על חשבון עיסוק בשאלות לאומיות. על פניו הייתם אמורים להזדהות עם חלק מהמטרות של עתידנא.

"מי שאומר את זה לא מבין את רע"ם. נכון, רע"ם רוצה שהערבים ישתלבו, יהיו חלק אינטגרלי בשוק
העבודה, ילמדו באקדמיה ויהיו חלק ממארג החיים בישראל. אבל לפי הערכים שלנו ובדרך שלנו — ולא
שאנשים כמו עמיחי שיקלי יכתיבו לנו מי ערבי טוב ומי ערבי לא טוב".

מעתידנא נמסר בתגובה: "עתידנא פועלת לשילובם של ערביי ישראל, כאזרחים שווים זכויות וחובות,
במדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ברוח מגילת העצמאות. ממחקרים רבים שביצענו בשנים
האחרונות אנו יודעים כי למעלה מ-50% של ערביי ישראל גאים ושמחים בהיותם ישראלים שחיים
במדינה יהודית ודמוקרטית ולעולם לא ירצו לחיות בחברה אחרת. בצל הפשיעה והאלימות המשתוללים
בחברה הערבית, עתידנא מציעה מסגרת חינוכית ומכילה לנוער ומחזקת את הזהות הערבית לצד
השתלבות בחברה הישראלית. עתידנא תמשיך לחזק ולהעצים מנהיגות ערבית המקבלת את מדינת
ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ותמשיך לפעול לשילובם בהייטק, באקדמיה ובכלכלה עד לבניית
מנהיגות איכותית, אמיתית ומייצגת לרצונם של אזרחי מדינת ישראל הערבים והגאים במדינה. למעלה
מ-90% של הצוות המקצועי והניהולי של עתידנא הינו צוות של ערבים ישראלים גאים. הוועד המנהל
מורכב משותפות של 50% יהודים ו-50% ערבים".

מטעם השר שיקלי נמסר: "מאז ראשית כהונתו כחבר כנסת, השר לא קיים אף פגישת עבודה הנוגעת
לתנועה. מנכ"ל המשרד קיים פגישת עבודה אחת עם הנהלת עתידנא למטרת היכרות. סעיפים כמו
משלחות לפולין או עידוד ערכים ציוניים לא שולבו ולא הוצע לשלבם כתנאי סף לפרויקטים לחברה
הערבית. קיים דיון פתוח בסוגיית עידוד שירות אזרחי בתוכניות כמו שנת מעבר ותוכניות לנוער ומרכיבים
נוספים שיחזקו את השתלבותם של צעירים ערבים. טרם התקבלו החלטות בנושא".

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

לא ישנות 